

સત્સંગ પ્રદીપ

SATSANG PRADEEP

દર મહીનાની ૨૨મી તારીખે નડીઆદથી પ્રકાશિત થતું
શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળનું માસીક મુખપત્ર
Published from Nadiad on 22nd of every Month
Monthly Publication of Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal

વર્ષ : ૫
Year : 5

૨૨-એપ્રિલ-૨૦૨૧
22- APRIL-2021

અંક : ૧૨
Issue : 12

આજીવન લવાજમ		સત્સંગ પ્રદીપ		
દેશમાં	રૂા. ૨૫૦-૦૦	વર્ષ : ૫	અનુક્રમણિકા	અંક : ૧૨
છૂટક નકલ	રૂા. ૫-૦૦	ક્રમ	લેખ તથા લેખક	પૃષ્ઠ
: કાર્યાલયનું સરનામું : ઇન્દુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા, ‘ગુરૂકૃપા’, ઝઘડીયા પોળ, નાગરવાડા, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧. મો. : ૯૨૨૮૪ ૯૦૩૬૩		૧.	આજનો સુવિચાર	૩
		૨.	રામેશ્વર - હનુમંતેશ્વર - ઇશ્વરલાલ લાભશંકર પંડ્યા	૪
		૩.	પ્રકૃતિ અને પરમેશ્વરના આનંદનું વર્ણન - નાથજીભાઈ શુક્લ	૧૧
નોંધ : સર્વે સભ્યો અને ‘‘સત્સંગ પ્રદીપ’’ના ગ્રાહકોને જણાવવાનું કે ‘www.satsangsalila.com’ વેબસાઈટ ઉપર પણ ‘સત્સંગ પ્રદીપ’ દર માસે પ્રકાશિત કરવામાં આવશે. -તંત્રી.				
જાહેર વિનંતી				
‘‘સત્સંગ પ્રદીપ’’ માં આજીવન લવાજમ, ભેટ, ‘‘શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળ’’ ના નામે ડ્રાફ્ટ/ચેક તથા સરનામાં ફેરફાર અંગે નીચેના સરનામે મોકલવા વિનંતી. પંકજભાઈ ડી. ભટ્ટ ૩૦૪, સીલ્વર સ્કવેર એપાર્ટમેન્ટ, ૬૪, શ્રીનગર સોસાયટી, દિનેશમીલ રોડ, વડોદરા-૩૯૦૦૨૦.				
‘‘સત્સંગ પ્રદીપ’’માં લેખ મોકલવા માટે ‘‘તંત્રી’’ના સરનામે મોકલવા વિનંતી.				
વર્ષ : ૫ : અંક : ૧૨	૨૨-૪-૨૦૨૧	2	એપ્રિલ - ૨૦૨૧	સત્સંગ પ્રદીપ

શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ! સેવામુક્તિશ્ચગમ્યતામ્ !

સત્સંગ પ્રદીપ

(ટ્રસ્ટ રજિ. નં. ખેડા એ/૨૧૯૭)

આદ્ય પ્રણેતા : પ. પૂ. મોટાભાઈશ્રી ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યા
માનદ્ તંત્રી : ઈન્દુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા

સં.૨૦૭૭ ચૈત્ર ● કાર્યાલય : ઈન્દુકુમાર લક્ષ્મીપ્રસાદ પંડ્યા, 'ગુરુકૃપા', ઝઘડીયા પોળ, નાગરવાડા, નડિયાદ-૩૮૭૦૦૧ ● એપ્રિલ-૨૦૨૧ ● અંક : ૧૨

આજનો સુવિચાર

“..... ભગવાનની આજ્ઞારૂપી અમોઘ શસ્ત્ર જેની પાસે છે તે જ સર્વ આપત્તિ સફળતાપૂર્વક ઉલ્લંઘી શકે છે.

પરમાત્મા સર્વેશ્વર છે અને કેવળ મંગળકારી છે. એ પરમાત્મા આપણી પાસેથી ખસે ત્યારે જ દુઃખ આવે છે. ગમે તેવાં ઉચ્ચ ભાવનાં સૂત્રો બોલીએ કે વાંચીએ પણ જો તે સૂત્રો જીવનમાં ન વણાયાં હોય તો તેનો આસ્વાદ ઇન્દ્રિયોમાં જ રહે પણ તે સ્વાદ આત્મા સુધી ન પહોંચે. પરંતુ પરમાત્મા કેવળ કૃપાળુ છે એટલે તે આપણી કૃતઘનતા સામું ન જોતાં પોતાના બિરદ સામું જુએ છે અને આપણું રક્ષણ કરે છે.....”

(“અમૃતવર્ષા-૧”માંથી)

નોંધ : આ લેખ અ. નિ. ઈશ્વરલાલ લા. પંડ્યાના લેખ સંગ્રહ “નિમિત્ત માત્ર”માંથી લેવામાં આવ્યો છે.

ભારતની દક્ષિણ દિશામાં છેડે આવેલા શ્રીરામેશ્વર મંદિરમાં શિવલિંગની પ્રતિષ્ઠા ભગવાન શ્રીરામચંદ્રજીએ કરેલી છે કે કેમ ? અને જો એમણે કરેલી હોય તો તે રાવણનો વધ કર્યો તે પહેલાં કરેલી છે કે પછી કરેલી છે ? - એ પ્રશ્નનો જવાબ વિદ્વાનો અને સંશોધનકારો જુદો જુદો આપે છે; હજી આજે પણ એનો એકમતી જવાબ એ આપી શકતા નથી. આ વિવાદગ્રસ્ત પ્રશ્નની વિચારણા કરવાનું આપણે વિદ્વાનો ઉપર છોડી દઈએ; અને આ લેખ પૂરતું, એ મંદિરમાં શિવલિંગની પ્રતિષ્ઠા ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે રાવણનો વધ કર્યો તે પહેલાં કરેલી છે એવો સ્વીકાર કરીએ એ વધારે યોગ્ય લાગે છે. એ ઇતિહાસકથા પ્રસંગમાં માણસને આ જીવનમાં આત્યંતિક કલ્યાણના માર્ગે આગળ વધવા સક્રિય સહાયભૂત થાય એવાં જે તત્ત્વો રહેલાં છે, તેનો અત્રે વિચાર કરવામાં આવ્યો છે.

રાવણનો વધ કરીને સીતાજીને પાછાં મેળવવા માટે ભગવાન શ્રીરામચંદ્ર જ્યારે વાનર અને રીંછ નામે ઓળખાતા સૈનિકોનું વિશાળ સૈન્ય લઈને લંકાને દુર્ગરૂપે વીંટળાઈ રહેલા સાગરના કાઠે આવ્યા ત્યારે અનેક ઋષિમુનિઓએ તથા દેવોએ એમને અંતરના ઉમળકાથી અત્યાનંદથી આવકાર્યા. મુનિઓમાં અગ્રગણ્ય એવા એક મુનિએ કહ્યું : ‘ભગવન્ ! રાવણ જેવા મહાપાપી અસુરનો નાશ કરવા માટે આપ કૃપા કરીને અત્રે પધાર્યા એથી અમો બધાને ખૂબ આનંદ થયો છે; રાવણનો

નાશ થતાં બધાં સુખ અને શાંતિમાં રહી શકશે; પણ આપ એ કાર્ય કરો તે પહેલાં સંહારના દેવ ભગવાન શ્રીશંકરની અત્રે પ્રતિષ્ઠા કરો, એવી મારી વિનંતી છે. જગતમાં સર્જન સંપોષણ અને સંહાર કરવાની શક્તિ એકમાત્ર પરમાત્મામાં જ રહેલી છે. પોતાનામાં એ શક્તિ સ્વયંમંવ રહેલી છે, એવું માની-મનાવીને જીવો, દેવો અને ઇશ્વરો ફૂલે છે એ ગંભીર ભૂલ છે. જે કોઈ એવી માન્યતા ધરાવે છે તેએ જીવનમાં દુઃખ, કલેશ અને બંધન જ પામે છે. શાસ્ત્રસંમત અને ઇતિહાસપ્રસિદ્ધ સાચી વાત એ છે કે, પરમાત્માએ પોતાની સર્જનશક્તિ બ્રહ્મામાં અને સંપોષણ શક્તિ વિષ્ણુમાં પ્રેરેલી છે; અને એ શક્તિના સહારે એ સર્જન અને સંપોષણનું કામ કરે છે. તે જ પ્રમાણે એમણે પોતાની સંહારશક્તિ શંકરમાં પ્રેરેલી છે અને તે શક્તિના બળે એ સંહારકાર્ય કરે છે, આવું નિશ્ચિત સમજીને જે માણસ, જે તે દેવને આગળ કરીને જે તે દેવની આજ્ઞાનુસાર પોતે માત્ર નિમિત્ત બનીને આ કાર્યો કરે છે, તેને કોઈ દોષ નડતો નથી; ઊલટું સંબંધકર્તા દેવ પ્રસન્ન થાય છે અને પરમાત્મા પણ પ્રસન્ન થાય છે; અને પરિણામે એને જીવનમાં સુખ, શાંતિ અને શ્રેય મળે છે. માટે સંહારકર્મ કરતા પહેલાં ભગવાન શ્રીશંકરની અત્રે પ્રતિષ્ઠા કરો એવી મારી વિનંતી છે.’ આટલું કહીને એના કેવા પ્રત્યાઘાતો પડ્યા છે તે જોવા માટે મુનિએ આજુબાજુ જોયું. લક્ષ્મણ, હનુમાન, અંગદ, સુગ્રીવ, જાંબુવાન વગેરેને

મુનિની વાત પસંદ પડી ન હતી; એમના મુખ ઉપર સાશ્વર્ય રોષ અને નારાજીની રેખાઓ અંકાયેલી જણાતી હતી; પણ એ બધા વિરોધ વ્યક્ત કરે તે પહેલાં જ એમના મનમાં જાગેલી શંકાઓ જાણે જાણી ગયા હોય તેમ મુનિએ એના ખુલાસારૂપે આગળ કહ્યું : ‘ભગવન્ ! આપ તો સાક્ષાત્ પુરુષોત્તમ છો, કાળના પણ મહાકાળ છો, આપને કોઈ દોષાપત્તિ નડતી નથી; પણ ઉપર જણાવેલી મર્યાદા અને જીવનપ્રણાલિકા, આપે જ પ્રવર્તવેલી છે; એટલે આપ પોતે એ મર્યાદાનું પાલન કરો એ ઇચ્છવાજોગ કહેવાય. વળી, ભગવાન જ્યારે પૃથ્વી ઉપર અવતાર ધારણ કરે છે ત્યારે પોતાનું મૂળ રૂપ, ગુણ, સ્વભાવ, ઐશ્વર્ય અને શક્તિ સહિત જ અવતાર ધારણ કરે છે; પણ એને છુપાવીને જેવું કાર્ય, જેવું સ્થળ અને જેવો ભક્ત, એને અનુરૂપ જ વર્તે છે. એ એવી રીતે વર્તે છે તે, પોતાના ભક્તને સમાસ થાય, સુખ થાય અને તેનું હિત થાય એટલા માટે જ વર્તે છે. વળી એ જ્યાં અવતાર ધારણ કરે છે ત્યાં ભગવાને શક્તિ આપ્યાના કારણે, જે દેવ પ્રધાન વર્તતા હોય તે દેવને પણ ભગવાન આગળ રાખે છે અને તેમની મર્યાદા સાચવે છે; તે પણ માણસ એમનો મહિમા સમજે એટલા માટે કરે છે. આ બધી હકીકતના કારણે મેં આપને આ વિનંતી કરી છે.

મુનિએ કરેલા ખુલાસાથી સર્વ પ્રકારની શંકાઓનું નિરાકરણ થઈ જવા છતાં લક્ષ્મણ વગેરેના મનનું સમાધાન થયું ન હતું. પણ એ પોતાનો વાંધો-વિરોધ વ્યક્ત કરે તે પહેલાં જ ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે મુનિની વાત સાથે પોતાની સંમતિ વ્યક્ત કરી દીધી; એટલું જ નહિ. પણ પ્રતિષ્ઠાવિધિ માટે આચાર્યની વરણી કરવાનું, પ્રતિષ્ઠા માટે મુહૂર્ત નક્કી કરવાનું તથા પ્રતિષ્ઠા માટે ક્યાંથી, કેવા કદ

અને આકારનું શિવલિંગ લાવવું; એ બધું નક્કી કરવાનું કામ પણ મુનિને જ સોંપ્યું. મુનિએ કહ્યું : ‘ભગવન્ ! રાવણ મહાદુષ્ટ છે એ વાત ખરી, પણ શંકર પ્રતિષ્ઠાની વૈદકવિધિનો જાણકાર વિદ્વાન એના જેવો આ વિસ્તારમાં બીજો કોઈ જ નથી; એટલે પ્રતિષ્ઠાવિધિના ધર્મકાર્ય માટે એની જ આચાર્ય તરીકે વરણી કરીએ; પ્રતિષ્ઠા માટે મુહૂર્ત અને સમય પણ એ કહે તે રાખીએ અને શિવલિંગ પણ એ કહે ત્યાંથી મગાવીએ, તો મને લાગે છે કે, બધું બહુ રૂડું અને શાસ્ત્રવિધિ પ્રમાણે થશે.’

મુનિની વાત સાંભળીને બધા રોષથી ઊભા થઈ ગયા. ‘મુનિવર ! તમે તમારી મર્યાદાનું અતિક્રમણ કરી રહ્યા છો. જેનો નાશ કરવા માટે આ સૈન્ય લઈને મોટાભાઈ અહીં આવ્યા છે તે કદરુ શત્રુ રાવણને જ આચાર્યપદે સ્થાપીને, એ કરાવે તેમ પ્રતિષ્ઠાવિધિ કરવાનું કહેતા પહેલાં તમારે વિચાર કરવો જોઈએ. શત્રુને ઘેર બોલાવીને, તેના હાથમાં પોતાનું માથું મૂકી દેવા જેવી તમારી વાત છે.’ લક્ષ્મણે ભારે ક્રોધયુક્ત અવાજે કહ્યું. ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે લક્ષ્મણને શાંત થવા સંકેત કર્યો, ‘લક્ષ્મણજી ! તમે કહો છો યા માનો છો તેવી કોઈ વાત મારી દરખાસ્તમાંથી ફલિત થતી નથી. ભગવાન શ્રીરામચંદ્ર વહેલામાં વહેલી તકે રાવણનો વધ કરે અને તેમ કરવામાં એમને કોઈ વિઘ્ન ન નડે અને ઓછામાં ઓછું કષ્ટ પડે, એ માટે તો અમે બધા નિરંતર ભગવાનની પ્રાર્થના કરીએ છીએ; અમારા અંતરની એ વાત વ્યક્ત કરવા અને એમને વિજય વરે એવા આશીર્વાદ આપવા માટે તો અમે અત્રે આવ્યા છીએ. મેં જે દરખાસ્ત રજૂ કરી છે તે પ્રમાણે રાવણ કરે યા ન કરે તોપણ એનો ભગવાન શ્રીરામચંદ્રના હાથે નાશ થવાનો જ છે. એમાં મીનમેષ થાય તેમ નથી.

પણ ભગવાન શ્રીરામચંદ્ર અને રાવણ વચ્ચે થનારું યુદ્ધ બીજાં યુદ્ધો જેવું સામાન્ય યુદ્ધ નથી; એ યુદ્ધના અંતે રાવણનો વધ થાય તે સાથે જ એનું પણ હિત થાય, એવું કરવામાં જ ભગવાન શ્રીરામચંદ્રની મહત્તા છે. રાવણે ઉગ્ર તપશ્ચર્યા, ભારે ત્યાગ, કષ્ટ અને કઠિન પરિશ્રમ કરીને વિદ્યા અને જ્ઞાન મેળવેલાં છે; એ વિદ્યા અને જ્ઞાનના પરિણામે એને અસાધારણ ઐશ્વર્ય અને શક્તિ મળેલાં છે. વિદ્યા અને જ્ઞાન જેને મળ્યાં હોય, તે જો પોતે મેળવેલી વિદ્યા અને જ્ઞાન બીજાને પૂર્ણ રીતે ભણાવવાનો ઇન્કાર કરે या अवणी रीते કે કોઈ મલિન હેતુ या પોતાનો સ્વાર્થ રાખીને વિધિ કરાવે તો એની વિદ્યા અને જ્ઞાન ક્ષીણ થાય છે, વિદ્યા અને જ્ઞાન ક્ષીણ થાય એટલે એના પરિણામે એને જે બળ મળ્યું હોય - મળતું હોય તે ક્ષીણ થાય છે. રાવણને આચાર્ય તરીકે બોલાવીને, એની પાસે ધર્મવિધિ કરાવવા પાછળ આ એક હેતુ રહેલો છે. વળી, એ શિવજીનો પરમભક્ત છે; જો ‘પોતાના ઇષ્ટદેવની પ્રતિમાની વિધિ કરાવવાનો ઇન્કાર કરે તો એની સ્વરૂપનિષ્ઠા એટલી નબળી પડે; એ પ્રતિષ્ઠાવિધિ કરાવે પણ તે બરાબર ન કરાવે તો ઇષ્ટદેવ નારાજ થાય અને પરિણામે એનું બળ ક્ષીણ થાય; આ પણ એક કારણ છે. વળી બીજી પણ એક મહત્ત્વની વાત ધ્યાનમાં રાખવી ઘટે છે તે એ કે માણસને જે શિક્ષા થાય છે તે એના કર્મના ફળરૂપે થાય છે; પણ ભગવાન તો ગુણગ્રાહક છે. માણસના કર્મ સામું એ જોતા નથી; એના કર્મ સામું જુએ તો કલ્યાણને પાત્ર જગતમાં કોઈ જણાય તેમ નથી. એટલે ભગવાન તો માણસમાં અદ્યપગુણ હોય તોપણ તેને મોટો માનીને એને બિરદાવે છે. એમાં જ એમની મહત્તા, ગૌરવ અને

પરમેશ્વરપણું છે. વળી, ધર્મકાર્ય પ્રસંગે શત્રુ આવે તો તેને પણ આવકારવો એ ભારતીય સંસ્કૃતિ, ધર્મ, તત્ત્વજ્ઞાન અને જીવનપ્રણાલિકાનું એક ઉત્તમ લક્ષણ છે. એ યાદ રાખવું ઘટે છે કે, અત્રે યુદ્ધ લડવા માટે ભેગા થનારા બે પક્ષોમાં એક પક્ષે ભગવાન પોતે છે; એમની જીવનરીતિ જેમ યુદ્ધનીતિ પણ જીવોને ઉત્તમ આદર્શ પૂરો પાડે એવી હોય એમાં જ એમની શોભા અને ગૌરવ રહેલાં છે.’

કંઈક લંબાણથી મુનિએ કરેલો ખુલાસો સાંભળીને લક્ષ્મણ વગેરે બધા મૂંઝા બની ગયા. ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે મધુર હાસ્ય કર્યું; અને પછી તરત જ શંકરપ્રતિષ્ઠાનું વિધિકાર્ય કરાવવા માટે આચાર્ય તરીકે પધારવાનું એમણે રાવણને રીતસરનું આમંત્રણ પાઠવ્યું; તે સાથે જ મુહૂર્તનો દિવસ અને સમય જણાવવાનું અને શિવલિંગ ક્યાંથી, કેવા કદ અને આકારનું લાવવું એની વિગતો જણાવવા પણ વિનંતી કરી. સંદેશ વાહક લંકામાં ગયો અને થોડી વારમાં જ પાછો ફર્યો. રાવણે પ્રતિષ્ઠાવિધિનું કાર્ય આચાર્ય તરીકે કરાવવાનું સહર્ષ સ્વીકાર્યું, પ્રતિષ્ઠા માટે ત્રીજા દિવસે સવારે બાર વાગ્યાનું મુહૂર્ત આપ્યું અને કાશીમાંથી લાવવાના શિવલિંગના કદ અને આકારની વિગતો પણ જણાવી. કાશી જઈને મુહૂર્ત શરૂ થાય તે પહેલાં શિવલિંગ લઈ આવવા માટે ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે હનુમાનને તરત જ વિદાય કર્યા.

મુહૂર્તના દિવસે આપેલા સમય કરતાં રાવણ એક કલાક વહેલો આવ્યો. હનુમાન અને અંગદ સિવાય આ પહેલાં કોઈએ રાવણને પ્રત્યક્ષ જોયો ન હતો; એટલે, સૌ કોઈ આશ્ચર્યચકિત બનીને એને જોઈ રહ્યા. સર્વશક્તિમાન સમ્રાટના રાજશાહી ઠાઠને બદલે એ એક બ્રાહ્મણશ્રેષ્ઠની વેશભૂષા ધારણ કરીને આવ્યો હતો-લલાટ, બે બાહુ, બે હાથ અને વક્ષઃસ્થલ ઉપર કેસરચંદનનું ત્રિપુંડ્ર અને ગળામાં રુદ્રાક્ષની માળા એણે ધારણ કરી હતી; ડાબા ખભે

જનોઈ, શરીર ઉપર સાદું ઉપરણું અને ચારે છેડે ધોતિયું એણે પહેર્યું હતું. જમણા હાથમાં પૂજાની સામગ્રી ભરેલી થાળી અને ડાબા હાથમાં જળ ભરેલો કુંભ એણે લીધો હતો. મુખમાંથી ‘ૐ નમઃ શિવાય ।’ -મંત્રનો ગંભીર ઘેરો જયનાદ નીકળી રહ્યો હતો. એને જોઈને બધાને ખૂબ આશ્ચર્ય થયું; પણ બધાએ જ્યારે એની પાછળ થોડા અંતરે વિભીષણની પત્ની સાથે સીતાજીને આવતાં જોયાં ત્યારે તે બધાના આશ્ચર્યની કોઈ સીમા ન રહી. બધાનાં અંતર આનંદથી નાચી ઊઠ્યાં.

ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે સામા ચાલીને રાવણને આચાર્ય તરીકે આવકાર આપ્યો અને આસન આપ્યું. રાવણે પહેલું કામ શિવલિંગની પ્રતિષ્ઠા માટે ભૂમિ નક્કી કરીને, તેનું પૂજન કરવાનું કર્યું અને પછી કહ્યું : ‘શ્રીરામ ! તમે સંહારરૂપી યુદ્ધકાર્ય શરૂ કરતા પહેલાં ભગવાન શ્રીશંકરની પ્રતિષ્ઠા કરવાનું નક્કી કર્યું એ ભારે દીર્ઘદષ્ટિવાળું શાણપણભર્યું પગલું ભર્યું છે. ભગવાન શ્રીશંકરની પ્રતિષ્ઠા એ મહા યજ્ઞકાર્ય છે; યજ્ઞકાર્ય હમેશાં સપત્ની જ કરવું જોઈએ. તમે એ મહાકાર્ય સપત્ની કરી શકો એ માટે હું સીતાદેવીને સાથે લેતો આવ્યો છું; પણ હું એમને લઈ આવું એ અશિષ્ટ ગણાય; તેથી, મારા ભાઈ વિભીષણની પત્ની એમને લઈને આવી છે. મેં પરમ દિવસે કહેવડાવ્યું હતું તે પ્રમાણે તમે ગઈકાલે અને આજે ઉપવાસ કર્યો જ હશે; સીતાદેવી તો લંકામાં આવ્યાં ત્યારથી નિત્ય ઉપવાસી જ છે, અશોકવાટિકાનાં ફળો એક ટંક ખાવા સિવાય એમણે આજ દિન સુધી બીજું કંઈ જ ખાધું નથી. હં, પણ શિવલિંગ ક્યાં છે?’ આજુબાજુ જોઈને શિવલિંગ ન જણાતાં એમણે પૂછ્યું. ‘હનુમાન એ લેવા કાશી ગયા છે હમણાં આવી પહોંચશે.’ લક્ષ્મણે કહ્યું. ‘જે કદ અને

આકારનું શિવલિંગ લાવવાનું મેં કહ્યું છે તે શોધતાં એમને વાર થાય એ સ્વાભાવિક છે. પણ આજે પ્રતિષ્ઠા માટે જે મુહૂર્ત આપેલું છે તે એક વર્ષ સુધી ફરીથી આવે તેમ નથી. હનુમાનની રાહ જોઈને આ મુહૂર્ત વીતી જવા દેવું એ હિતાવહ નથી. શ્રીરામ ! સીતાદેવી આ રેતીમાંથી મેં જે કદ અને આકાર કહ્યો છે તે પ્રમાણે શિવલિંગ બનાવે અને તેની આ પૂજન કરેલી ભૂમિમાં સ્થાપન કરવામાં આવે તો સર્વોત્તમ થશે. શિવલિંગ રેતીનું હોવાના કારણે સ્થિર અને મજબૂત નહિ રહે એવી શંકા રાખવાનું કારણ નથી. શાસ્ત્રવિધિ પ્રમાણે, યોગ્ય રીતે પ્રતિષ્ઠાકાર્ય થવાનું છે, એટલે એ પ્રતિષ્ઠા યાવચ્ચંદ્રદિવાકરૌ રહેશે, એની મને ખાતરી છે. ચાલો જલદી કરો. તમે સીતાદેવીને શિવલિંગ બનાવવાની આજ્ઞા કરો.’ આચાર્ય રાવણે કહ્યું.

ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે સીતાદેવીને રેતીમાંથી શિવલિંગ બનાવવાની આજ્ઞા કરી. સીતાદેવીએ આજ્ઞા શિરસાવંધ કરીને શિવલિંગ બનાવ્યું. રાવણે, ભગવાન શ્રીરામચંદ્રના હાથે પૂજન કરેલી ભૂમિમાં એ સ્થાપન કરાવ્યું; પછી અભિષેક કરાવ્યો; પોષાક ધરાવીને નૈવેદ્ય અર્પણ કર્યું અને પછી પ્રતિષ્ઠાની આરતી ઊતરાવી; અને પછી બાજુમાં ખાસ તૈયાર કરેલા યજ્ઞકુંડમાં શ્રીફળ હોમાવ્યું. આમ પ્રતિષ્ઠાવિધિ પૂરી થતાં જ આચાર્ય રાવણ પોતાના આસન ઉપરથી ઊભો થયો. એણે ‘શ્રી રામેશ્વર મહાદેવનો જય હો’, એ પ્રમાણે બુલંદ અવાજે જયનાદ પોકાર્યો અને પછી પ્રતિષ્ઠિત શિવજીને સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કર્યા; એ પછી, એ પોતાના આસને બેઠો અને યજ્ઞમાન ભગવાન શ્રીરામચંદ્રજીને, જીવનમાં દીર્ઘ આયુષ્ય સુખ, શાંતિ, શ્રી, શક્તિ અને વિજય મળે એવો શુભાશીર્વાદ આપ્યો. આશીર્વાદના શબ્દો સાંભળીને બધા આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયા. પણ એ પછી યજ્ઞમાન ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે

આચાર્ય રાવણને યથેચ્છા દક્ષિણા માગવાનું કહ્યું ત્યારે બધાના જીવ અધ્ધર થઈ ગયા. ‘રાવણ અમરત્વ માગશે તો ? એ સીતાજીની માગણી કરશે તો ? યુદ્ધમાં વિજય મળે એવી માગણી કરશે તો ?’ એ પ્રકારની વિચારપરંપરાથી બધાનાં અંતર ચિંતાથી ઊભરાઈ ગયાં. કેટલાકને મનમાં થયું કે, રાવણને આચાર્યદક્ષિણા માગતો અટકાવવો જોઈએ; પણ કોઈ કંઈ કરે યા બોલે તે પહેલાં જ રાવણનો ગંભીર ઘેરો અવાજ સંભળાયો : ‘શ્રીરામ ! તમે મારી પાસે શંકરપ્રતિષ્ઠાની ધાર્મિક વિધિ કરાવી છે એટલે તમારે મને યથેચ્છા આચાર્યદક્ષિણા આપવી જોઈએ અને મારે તે લેવી જોઈએ, એ આપણો ઉભયનો ધર્મ છે; પણ તમારી પાસેથી આચાર્યદક્ષિણામાં હું શું માગું ? મારી પાસે વિદ્યા છે, જ્ઞાન છે, અઢળક ધનસંપત્તિ અને નિરંકુશ સત્તા છે, સંતતિ પણ છે; જગતમાં જે દેવો ભગવાન તરીકે પૂજાય છે તે બધા મારે ત્યાં દાસત્વ કરે છે, યુદ્ધમાં મને કોઈ મારી શકે તેમ નથી. મારી પાસે હોય એ હું તમારી પાસે માગું, એ યોગ્ય ન કહેવાય; તેમ, તમે ન આપી શકો એવું કંઈ માગું તે પણ યોગ્ય ન કહેવાય. શું માગવું ? - એની મને મૂંઝવણ થાય છે. મને લાગે છે કે, એક વસ્તુ તમે મને આપી શકો તેમ છે, મારી વિદ્યા, જ્ઞાન અને શક્તિથી હ જે મેળવી શકું તેમ નથી અને જે જગતમાં જીવનમાં એકમાત્ર તમે જ આપી શકો તેમ છે; અને તે વસ્તુ જગતમાં બીજા કોઈ પાસેથી મળી શકે તેમ નથી, એ વસ્તુ તમે મને આચાર્યદક્ષિણામાં આપો.’ રાવણની માગણી સાંભળીને બધાના મનમાં ભારે ગૂંચવાડો ઊભો થયો; એ શું માગે છે એ કોઈ સમજી શક્યું નહિ, બધા એકબીજા સામું

સાચી સમજણ મળે એ માટે જોવા લાગ્યા.

ત્યાં જ ભગવાન શ્રીરામચંદ્રજીનો વિજયધનુષ્યના ટંકારવ જેવો અવાજ સંભળાયો: ‘લોકેશ ! ભગવાન શ્રીશંકરની પ્રતિષ્ઠાનું વિધિકાર્ય કરાવવા માટે તમે જે ઊલટ અને ઉમળકાથી આચાર્યપદ સ્વીકાર્યું, એટલું જ નહિ પણ સમયસર અત્રે આવીને સર્વોત્તમ મુહૂર્તમાં પ્રતિષ્ઠાની વિધિ સશસ્ત્ર કરાવી, તેથી હું ઘણો પ્રસન્ન થયો છું. તે સાથે મારી પાસેથી આચાર્યદક્ષિણા માગવામાં તમે જે બદ્ધિયાતુર્ય*^૧ અને વિવેકદષ્ટિ દાખવ્યાં, તેથી પણ મને ઘણો આનંદ થયો છે. તમે જે માગ્યું છે તે યથા સમયે તમને અવશ્ય મળશે, એવું હું આથી વચન આપું છું’, એમ કહીને ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે આચાર્ય રાવણના જમણા હાથમાં આચમની ભરીને જળ રેડ્યું. રાવણે એ જળ શિરસાવંધ કરીને પોતાને આચાર્યદક્ષિણા મળી ગઈ છે, એવું સંકેતથી દાખવ્યું; અને પછી તરત જ ઊભો થયો; અને વિદાય થતાં પહેલાં રાવણે જમણો હાથ ઊંચો કરીને યજમાન ભગવાન શ્રીરામચંદ્રને અને એમની બાજુમાં બેઠેલાં સીતાજીને શુભાશીર્વાદ આપ્યા; અને પછી મંદ મંદ હસતો હસતો, ગૌરવભર્યા ડગલે લંકા તરફ ચાલવા માંડ્યું; એની પાછળ વિભીષણની પત્નીએ પણ સીતાજીને સાથે લઈને ચાલવા માંડ્યું; સીતાજીને આ રીતે જતાં જોઈને અંગદ, સુગ્રીવ, જાંબુવાન વગેરે કેટલાક એમને રોકવા માટે આગળ આવ્યા; પણ ભગવાન રામચંદ્રે એમને આગળ ન વધવાનો હાથથી સંકેત કર્યો, એટલે બધા પાછા હઠી ગયા.

રાવણ લંકામાં પહોંચ્યો નહિ હોય એટલામાં હનુમાનજી શિવલિંગ લઈને આવી પહોંચ્યા. અતિ

*૧ રાવણે ગુરુદક્ષિણામાં પોતાનું કલ્યાણ માગ્યું; પણ પોતાનું અહં પોષાય તે ખાતર તે સીધી રીતે સ્પષ્ટ શબ્દોમાં ન માગતાં સૂચક શબ્દોમાં માગ્યું. એટલા ખાતર ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે આ શબ્દ વાપરેલો જણાય છે.

વેગથી પ્રવાસ કરવાના કારણે એમનો શ્વાસ માતો ન હતો. એમણે શ્રીરામના ચરણ આગળ શિવલિંગ મૂક્યું અને પછી આજુબાજુ જોયું. થોડાં પગલાંના અંતરે, એમણે બીજા શિવલિંગની તાજી પ્રતિષ્ઠા અને પૂજન થયેલાં જોયા. એ સમજી ગયા કે, શંકરપ્રતિષ્ઠાનું વિધિકાર્ય પૂરું થઈ ગયું છે. એમના મનમાં બે પ્રશ્નો ઊઠ્યા : ‘જો બીજા શિવલિંગથી પ્રતિષ્ઠાવિધિનું કાર્ય કરી શકાય એમ હતું તો મને કાશી સુધીનો ધક્કો શા માટે ખવડાવવામાં આવ્યો ? મારા પાછા આવવામાં થોડી વાર થાય તોપણ રાહ જોવામાં શું વાંધો હતો ?’ એમને મનોમન ખોટું લાગ્યું; પણ એ વાત વ્યક્ત ન કરતાં, એમણે કહ્યું : ‘ભગવન્ ! જે કદ અને આકારનું શિવલિંગ લાવવાનું હતું તે શોધતાં જરા વાર થઈ, એટલે થોડું મોડું થયું; જતાં-આવતાં રસ્તામાં કોઈ સ્થળે હું અડધી ક્ષણ માટે પણ રોકાયો નથી.’

‘હનુમન્ ! આચાર્ય રાવણે પ્રતિષ્ઠાકાર્ય માટે જે મુહૂર્ત આપ્યું હતું તે એક વર્ષ સુધી ફરીથી આવે તેમ ન હતું. મુહૂર્ત સર્વોત્તમ હતું. તને શિવલિંગ લઈને આવતાં વાર થઈ એટલે મુહૂર્ત સાચવવા માટે સીતાજીના હાથે રેતીમાંથી શિવલિંગ બનાવડાવ્યું અને તેની પ્રતિષ્ઠા કરી-કરવી પડી.’ શ્રીરામે કહ્યું.

હનુમાનનું મન ભારે વ્યગ્ર તો થયું હતું જ તેમાં ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે રાવણને જે મહત્ત્વ આપ્યું તેથી એમને વધારે ખોટું લાગ્યું. એ દાસભક્તિના ઉત્તમ આદર્શ ભક્ત હતા; ભગવાન શ્રીરામચંદ્રની ઇચ્છા એ જ પોતાની ઇચ્છા, એવું એમનું જીવનપ્રાણસૂત્ર હતું. શ્રીરામની આજ્ઞાનું હ્રસ્વદીર્ઘનો વિચાર વિના

અક્ષરશઃ પાલન કરવું એ એમને મન જીવનનો પરમધર્મ હતો. પણ, મોટા જ્ઞાની ભક્તો પણ કેટલીક વખત ભૂલ કરી બેસે છે - એમણે જેમને પોતાના સર્વેશ્વર ઇષ્ટ આરાધ્ય ઇશ્વર માન્યા હતા - માનતા હતા એમણે સ્વહસ્તે પ્રતિષ્ઠા કરી હતી એટલે બીજો કોઈ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થવો જોઈતો ન હતો; પણ રાવણ જેવા મહાપાપીના શબ્દના કારણે પોતાની રાહ જોવાઈ ન હતી, એમ એમને લાગ્યું. તેથી એમનાથી બોલી જવાયું : ‘રાવણ જેવા મહાપાપી અસુરના વચનને આટલું બધું પ્રાધાન્ય અપાશે એવી મને કલ્પના ન હતી. હશે, આપને યોગ્ય લાગ્યું તે ખરું. હવે જો આપ કહો તો, આ શિવલિંગ જ્યાંથી લાવ્યો છું ત્યાં પાછું મૂકી આવું.’ હનુમાનજીના અવાજમાં તીખાશ અને રોષ હતાં. ‘હનુમન્ ! તારી ભૂલ છે; રાવણના વચન પ્રમાણે કરવામાં આવ્યું નથી; પણ, ધર્મવિધિ કાર્યના આચાર્યના વચન પ્રમાણે પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે; ધર્મકાર્યવિધિ માટે જેમની આચાર્ય તરીકે વરણી કરવામાં આવી હોય, તેની આજ્ઞાનું ચળમાને પાલન કરવામાં જ હિત રહેલું છે. તારે નારાજ થવાની જરૂર નથી; આ શિવલિંગ તો રેતીમાંથી સીતાએ બનાવેલું છે, એને બાજુએ ખસેડીને એ સ્થાને તું જે શિવલિંગ લાવ્યો છું તેની પ્રતિષ્ઠા તારા હાથે જ કર, હું ખુશી છું.’ શ્રીરામે કહ્યું. પ્રતિષ્ઠિત થયેલું શિવલિંગ, સીતાજીના હાથે બનાવવામાં આવ્યું છે, એ વાત ફરીથી કહેવામાં આવી ત્યારે હનુમાનના મનમાં વીજળીના ભારે ઝબકારા જેમ વિચાર જાગ્યો, ‘જે શિવલિંગ જગતજનની સીતાજીએ બનાવ્યું હોય તે ખરેખર અપૂર્વ હોય !’ પણ એ વિચાર જેવો ચમક્યો તેવો જ અદશ્ય થઈ ગયો. અહં ઘવાયાના કારણે જે રોષ પ્રગટ્યો હતો તે ભાવો હજી ઊભરાતા હતા. એમણે રોષપૂર્ણ નેત્રે, પ્રતિષ્ઠિત કરેલા શિવલિંગ

તરફ જોયું. સીતાજીએ સ્વહસ્તે તે બનાવેલું હતું અને ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે સ્વહસ્તે એની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી એ હકીકત એ ભૂલી ગયા; શિવલિંગ માત્ર રેતીનું છે, એવું એમને લાગ્યું. મોટા મોટા પર્વતો ઉખાડીને એક હાથે ઊંચકવા જેવી શક્તિ એમનામાં હતી; એ શક્તિના અભિમાનને વશ થઈને, એમણે શિવલિંગને ખસેડવા માટે એની ફરતા પોતાના બન્ને હાથ જોરથી ગોઠવ્યા અને પછી શરીરમાં હતું એટલું જોર કર્યું, પણ શિવલિંગ એક દોરાવા પણ ખસ્યું નહિ. અભિમાનને વશ બનીને જ્યારે માણસ કંઈ ક્રિયા કરે છે અને તેમાં એ નિષ્ફળ જાય છે ત્યારે બમણા વેગથી ફરીથી એ ક્રિયા કરે છે. એમણે પોતાના પૂછડાના બેત્રણ આંટા શિવલિંગ ફરતા વીંટ્યા અને પછી જોરથી શિવલિંગને પોતાના તરફ ખેંચ્યું; પણ શિવલિંગ એમની તરફ ખેંચાવાને બદલે એ પોતે જ શિલિંગ તરફ ખેંચાતા હોય એવું એમને લાગ્યું. એમની મૂંઝવણનો પાર ન રહ્યો. ઇતિહાસ-પુરાણો કહે છે કે, ભગવાન શ્રીશંકરનાં અગિયાર સ્વરૂપો છે તેમાં હનુમાન પણ એક સ્વરૂપ છે. એ હકીકત એમને આ પહેલાં જાંબુવાન જેવા વયોવૃદ્ધ વડીલે કહી હતી; પણ એ ભૂલી ગયા હતા. પણ માણસ પોતાની જાતને પોતે જ ખેંચે એવી વિચિત્ર પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ. બીજી જ ક્ષણે હનુમાનજી શિવલિંગ તરફ ખેંચાઈ ગયા અને

જાણે સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ ન કરતા હોય તેમ શિવલિંગ સન્મુખ લાંબા થઈને પડ્યા. આ ભારે ધક્કો લાગતાં જ હનુમાનજીનું અભિમાન ઓગળી ગયું, મોહ નાશ પામ્યો, બુદ્ધિ ઠેકાણે આવી ગઈ, પોતાની ભૂલ એમને સમજાઈ ગઈ. તરત જ ઊઠીને, એ ભગવાન શ્રીરામચંદ્રનાં ચરણમાં આળોટી પડ્યા. શ્રીરામે એમને ઉઠાડ્યા અને પછી વાંસા ઉપર પ્રેમ અને કરુણાભર્યો હાથ ફેરવતાં કહ્યું : ‘હનુમન્ ! તું મારો અનન્ય ભક્ત છે, તારું લાલનપાલન કરવાનું મને ખૂબ ગમે છે. એમ કર, આ પ્રતિષ્ઠિત કરેલું શિવલિંગ ભલે યથાવત રહ્યું; તું જે શિવલિંગ લાવ્યો છું તેની પ્રતિષ્ઠા એની બાજુમાં જ મારી આજ્ઞાથી તું કર; હું તારા ઉપર અતિ પ્રસન્ન છું.’ શ્રીરામે કહ્યું.

હનુમાને પછી હાથ જોડીને ભગવાન શ્રીરામની આજ્ઞા પ્રમાણે બાજુમાં પોતે લાવેલા શિવલિંગની પ્રતિષ્ઠા કરી. આ પ્રતિષ્ઠા કરાવવામાં આચાર્ય તરીકે ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે અને યજમાન તરીકે હનુમાને ભાગ ભજવ્યો.

કહે છે કે, ત્યારથી આજે લંકા નજીકના સાગરકાંઠે, એક તરફ ભગવાન શ્રીરામચંદ્રે પોતે પ્રતિષ્ઠિત કરેલા મહાદેવજી ‘શ્રીરામેશ્વર’ નામે અને ભક્ત હનુમાને, ભગવાનની આજ્ઞાથી ભગવાનની હાજરીમાં, પ્રતિષ્ઠિત કરેલા મહાદેવજી ‘શ્રીહનુમંતેશ્વર’ નામે શ્રદ્ધાળુ મુમુક્ષુઓને દર્શન આપી રહ્યા છે.

પ્રકૃતિ અને પરમેશ્વરના આનંદનું વર્ણન

- નાથજીભાઈ શુક્લ

નોંધ : આ લેખ 'સત્સંગ સુધા' પુસ્તકમાંથી લેવામાં આવ્યો છે.

ઉપાસનાની બે દિશાઓ છે. ઘણાંખરાં પ્રકૃતિના ઉપાસકો છે જ્યારે થોડા જ પરમેશ્વરના ઉપાસકો છે. પ્રકૃતિ એટલે માયા-માયિક. અથવા તો પ્રકૃતિજન્ય પદાર્થો. ચોવીસ તત્ત્વોના અને સત્ત્વ રજ અને તમ-એ ત્રણે ગુણે યુક્ત હોય છે. એ સર્વ વિકારી નાશવંત અને ભોગવવામાં દુઃખદાયક હોય છે.

પ્રકૃતિનો ધર્મ-મિથ્યા-જડ અને કલેશ
પરમેશ્વરનો ધર્મ-સત્-ચિત અને આનંદ

મનુષ્યનો મોટો ભાગ પ્રકૃતિજન્ય પદાર્થોની પ્રાપ્તિ અને ભોગની પછવાડે પડ્યો છે અને તેથી જ દુઃખી છે. એનાથી જડતા જ પ્રાપ્ત થાય છે અને તેના પરિણામે કાળે કરીને જીવ જડત્વને પ્રાપ્ત થાય છે. પુરાણોમાં ઘણા દાખલા છે કે અજ્ઞાનતાને વશ થઈ જડવત્ ક્રિયા કરવાથી ઋષિમુનિઓના શાપ થયેલા. જેથી પાષાણ-વૃક્ષ-જાનવર-પશુ-પક્ષીના દેહ પ્રાપ્ત થયેલા. ગૌતમ ઋષિની સ્ત્રી અહલ્યાને વ્યભિચારનો દોષ લાગતા તે શલ્પા થઈ. કુબેરના બે પુત્રો બે યમલાજુન નામના વૃક્ષો થયા. હાથી અને મગર બાબત ભાગવતમાં ગજેન્દ્રમોક્ષની કથા મોજુદ છે. મનુષ્યોમાંથી શાપે કરીને અસુરો થયાના દાખલાઓના તો અનેક છે. તે એ જ બતાવે છે કે પ્રકૃતિને આધિન વર્તનાર - મિથ્યા વસ્તુઓનો ઉપભોગ કરનાર જડતાને

પ્રાપ્ત થઈ કલેશને પામે છે. જ્યારે પરમેશ્વરની ઉપાસના સત્-ચિત અને આનંદ આપે છે સત્ એટલે ત્રિકાલાબાધિત - દરેક સ્થિતિમાં અને દરેક કાળે એક જ સ્વરૂપમાં રહેનાર - માયિક વસ્તુનો આશરો વિનાશી જ્યારે પરમાત્માનો આશરો નિત્ય છે. ચિત એટલે પ્રકાશ. પ્રકૃતિ જડ બનાવે છે જ્યારે પરમાત્મા પ્રકાશમય કરે છે. આનંદ એટલે આનંદ જ એની ઉપમા જ નહિ. પ્રકૃતિ કલેશ આપે છે જ્યારે પરમેશ્વરની ઉપાસના આનંદ આપે છે.

પાષાણ-વૃક્ષાદિકનો જડ દેહ આવે તેમાં તેનો કોઈ બચાવ કરી શકે નહિ. પૃથ્વીને ખોદે, સુરંગ કોડીને પથ્થરો કાઢે. વૃક્ષ, ખેતરના પાક વગેરેને ગમે તે વખતે, ગમે તે શસ્ત્રથી કાપે, પણ તેમાં તે કંઈ જ કરી શકે નહિ.

કીડી આદિક ચેતનવાળા પ્રાણી પણ પરાધીનતાની પરાકાષ્ઠામાં રીબાય. એક મનુષ્યને જ સ્વાધીનતા. ઘણા જન્મને અંતે ભગવાનની સંપૂર્ણ કૃપા થાય ત્યારે આવો મોંઘો મનુષ્યજન્મ મળે. પણ તેને પ્રકૃતિની પછવાડે પડીને પરિણામે જડતા પ્રાપ્ત કરે તો કાંત્યું-પીંજયું પાછું કપાસ થાય. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ કહ્યું છે કે, 'ધૂળમાંથી ધાન થાય અને ધાનમાંથી ધૂળ થાય. એનું એ-એમાં શો શ્રેય.' પરમેશ્વરની ઉપાસના નૈસર્ગિક આનંદ તો આપે છે પણ તે તો જડને પણ

ચેતન બનાવે છે. ચેતન એટલું બધું ચમત્કારી છે કે તેનું દૃશ્ય અને સ્પર્શ અલૌકિક રૂપાંતર કરે છે. આ સંબંધમાં ગુહક રાજાની વાત કહી કે હોડીમાં રામને બેસાડતા પહેલા તેમના ચરણ કથરોટમાં ધોઈ, પાણી ભાવસહિત પીધું અને માથે ચઢાવ્યું. તે વખતે દેવોએ પુષ્પવૃષ્ટિ કરી, તે વાત વિસ્તારીને કહી. શ્રીરામનો સ્પર્શ થતાં જ શલ્યાની અહલ્યા થઈ ગઈ. શ્રીકૃષ્ણનો સ્પર્શ થતાં જ બે ચમલાર્જુન વૃક્ષ મટી કુબેરના બે પુત્રો થઈ ગયા. હાથીનો પણ મોક્ષ થયો. અનેક રાક્ષસોનો પણ તેવી જ રીતે ઉદ્ધાર થઈ ગયો. નાપા ગામમાં ગોપાળાનંદ સ્વામીએ એક ભાઈને ઘાસના બે છોડ ઉપાડીને આપેલા અને કહ્યું કે, ‘લે આ તને બે છોકરાં આપ્યાં’ તે ઉપરથી તે વાંઝિયો હતો છતાં બે છોકરાં થયાં. આ સંબંધમાં વડતાલમાં એકાદશના જાગરણની વાત કરી અને કહ્યું કે એ બે છોકરાંઓને કીર્તન એટલાં બધાં આવડે કે આંખી રાત ગવડાવે તોય ઓછા ના થાય. માટે મનુષ્યજન્મ ધરીને જે કરવાનું છે, તે એ જ કે પરમેશ્વરની ઉપાસના કરવી. ગઢડા છેલ્લા ૩૬માં મહારાજ કહે છે કે ભગવાનની મૂર્તિની જે ઉપાસના અને ધ્યાન તે વિના જે આત્માને દેખવો ને બ્રહ્મને દેખવું તે તો થાય જ નહિ. આત્માને જાણ્યા સિવાય પરમાત્મા જણાતા નથી. લોચા ૧૨માં લખ્યા પ્રમાણે ઉત્તમ નિર્વિકલ્પ નિશ્ચય તો એ જ કે બ્રહ્મરૂપ થઈને પરબ્રહ્મની ઉપાસના કરવી.

શિક્ષાપત્રી શ્લોક ૧૧૬માં કહ્યું છે કે,
નિજાત્માનં બ્રહ્મરૂપં દેહત્રય વલક્ષણમ્ ।
વિભાવ્ય તેન કર્તવ્યા ભક્તિઃ કૃષ્ણસ્ય સર્વદા ॥

ભગવાનને ભજવામાં બે પ્રકાર છે એક પરોક્ષ રીતે અને બીજો પ્રત્યક્ષ રીતે. પરોક્ષની ઉપાસનામાં એવું કે ભગવાન સચરાચર વ્યાપક છે એમ ગણવું તે તેથી કંઈ દહાડો ના વળે. તે ફળદાયક છે પણ તે બહુ ઉરુકાળે. દૂધમાં ઘી છે પણ તેથી પૂરી તળવી હોય ત્યારે કઢાયામાં દૂધ ના નખાય. લાડુ કરવામાં તો ઘી જ નાખવું પડે. દૂધમાં ઘી છે માટે દૂધ નાખે ના ચાલે. તેમ ભગવાન તો અણુ અણુમાં છે. જેમ કાષ્ટમાં અગ્નિ છે તેમ; પણ અગ્નિ જેમ પ્રગટ થયા વિના કામ ના આપે, તેવી રીતે પ્રત્યક્ષ ભગવાનની જ ઉપાસના તરત ફળદાયીની છે. કોઈ સારા જમણની ગમે તેવા વર્ણનથી વાત સાંભળવામાં આવે, તેથી મોઢામાં પાણી આવે, પણ પેટના ભરાય તેમ પ્રત્યક્ષ પરમાત્માની ઉપાસનાથી જ આનંદ થાય અને મોક્ષ થાય.

ઘણા માણસો દેવ-દેવીઓ-ભૈરવ વગેરેને ભજે છે. જેમના જે દૈવતને તે ભજે છે તે તો પરમાત્માનું જ છે. તેમની જ સ્વતઃ શક્તિ કંઈ જ નથી. ભગવાનને ભજીને તે ઐશ્વર્ય પામ્યા હોય છે. તે ઐશ્વર્યની ઉપાસનાથી તેટલી જ પ્રાપ્તિ. તેમાં રહીને ફળ આપનાર તો ભગવાન જ હોય છે, પણ ઉપાસક તે વાત જાણતો નથી. તેથી (ગીતા અધ્યાય ૯, શ્લોક ૨૫)માં કહ્યા પ્રમાણે દેવોને ભજનાર દેવોને પામે છે અને મને ભજનાર મને પામે છે. રાજાની ઉપાસના

દીવાન કરે છે તો રાજાના સુખ, સંપત્તિ અને ઐશ્વર્ય દિવાનમાં આવે છે. પણ દીવાનનો સ્ટાફ દીવાનની ઉપાસના કરે તો રાજા તરફથી દીવાનમાં જે ઐશ્વર્ય અને અધિકાર ઊતરી આવ્યો હોય તે પણ ફળ પ્રાપ્ત થાય. માટે પ્રત્યક્ષ ઉપાસના જ શ્રેષ્ઠ છે. શ્રીજી મહારાજનો આ વખતે ઉદ્દેશ અને આદેશ પણ એ જ છે કે જેથી પરોક્ષને વિશે પ્રતિતિ છે એવી પ્રત્યક્ષને વિશે થાય તો કલ્યાણનો મુદ્દો હાથ આવ્યો ગણાય. (ગઢડા મધ્ય. ૨૧, ગઢડા છેલ્લા ૨)

પ્રકૃતિ જડ છે. વિષયો વિષરૂપ છે. તેની પ્રાપ્તિથી મનુષ્યને મોહરૂપ મદિરાનો કેફ ચઢે છે. જ્યારે મનગમતા વિષયો પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે માણસ ભાન ભૂલી જાય છે તે ઉપર ગોધરાના એક ડૉક્ટર જે મંછરામભાઈના સ્નેહી હતા તેમનો દાખલો આપ્યો. જમણમાં શીખંડ જમતી વખતે શીખંડ ખૂબ ખાધો પછી તો પાણી પી પીને પેટ ભારે થયું. લે-મેલ થઈ ગઈ. મરણતોલ થઈ ગયા. ભગવાનની કૃપાથી બચ્યા.

આ અવતારે કરીને ભગવાન તો દરેક જીવને ચોખ્ખા કરીને અક્ષરધામમાં લઈ જાય છે. મહારાજનો ઉદ્દેશ તો ગઢડા મધ્ય ૮માં કહ્યા પ્રમાણે શ્વેતદ્વિપની મુક્તોની માફક આપણને નિરન્નમુક્ત કરવા છે. અત્યારે પંદર દિવસે એક વખત એકાદશી આવે છે તે બરોબર થતી નથી, પણ તેવું વ્રત આપણે રોજ કરીએ એવી ઇચ્છા શ્રીજીની છે. અત્યારે તેમ થતું નથી તેથી હિંમત હારવા જેવી નથી. ભગવાને

તો ગઢડા મધ્ય ૪૫માં વચન આપ્યું છે, તે તો કહે છે કે માયાના ત્રણ ગુણ, દસ ઇન્દ્રિયો, દસ પ્રાણ, ચાર અંતઃકરણ, પંચભૂત, પંચવિષય અને ચૌદ ઇન્દ્રિયોના દેવતા. એમાંથી કોઈનો સંગ રહેવા દેવો નથી અને એ સર્વમાયિક ઉપાધિ થકી રહિત સત્તામાત્ર એવા જે આત્મા, તે રૂપે થઈને ભગવાનની ભક્તિ કરો, એવા સર્વને કરવા છે. માટે તમે સર્વ સાવધાન રહેજો. આટલી બધી દયા કોઈ અવતારે કરી નથી માટે નિર્ભય રહેવું અને સદા તેમનું ભજન-સ્મરણ કર્યા કરવું અને સત્સંગ કરવો.

પ્રકૃતિના માયિક અને મિથ્યા સુખ તરફ મન ન દોડાવવું. તેને માટે તે બધા સુખની ગૌણતા બતાવે છે. (પંચાંગા ૧) મહારાજ કહે છે કે ભગવાનનું એક નિમિષ માત્ર દર્શન તે ઉપર અનંત કોટિ બ્રહ્માંડનાં જે વિષય સુખો છે તે સર્વ વારી ફેરીને નાખી દઈએ અને ભગવાનના એક રોમમાં જેટલું સુખ રહ્યું છે તેટલું સુખ જો અનંતકોટિ બ્રહ્માંડના વિષયસુખ ભેળા કરીએ તો પણ તેના કોટિના ભાગની બરોબર પણ થાય નહિ એવું ભગવાનનું સુખ છે. તો પછી પ્રકૃતિનાં મિથ્યા-જડ અને કલેશમય પદાર્થો પછવાડે શા માટે અટવાઈને મોઘો મનુષ્યદેહ એળે ગુમાવવો ? આવું સમજીને ભગવાન ભજવામાં લગારે પ્રકૃતિને આડી આવવા દેવી નહિ. કેટલાક મંદમતિવાળા ભગવાન ભજે છે ખરાં, પણ જ્યાં સુધી તેમની પ્રકૃતિને અનુકૂળ પડે ત્યાં સુધી. પ્રકૃતિ મરોડે તો મુક્તાનંદ સ્વામી જેવાનું માથું ઊડાવી દેવા તૈયાર થાય. (લોયા. ૧૭) તેવા

તો ભગવાનને પ્રાર્થના કરે કે મહારાજ મારું છે તે કાયમ રાખજો અને ભેગે ભેગુ કલ્યાણ પણ કરજો. ઘણાં ભજનારાં તો પ્રકૃતિને આધીન રહીને જ ભજે છે. પણ તેમાં સુખ ના આવે. વડતાલ જઈએ પણ ત્યાંય પ્રકૃતિ. જોઈતું મંદિરમાંથી ના મળ્યું કે ક્રોધ અને ઈર્ષ્યા થાય. આમાં ભગવાન ભજવાનું સુખ શી રીતે આવે ? ત્યાં જઈને તો જેમતેમ નિર્વાહ કરી લેવો અને ભગવાન ભજવાની તક ગુમાવવી નહિ. ભૌતિક જીવન જીવવાનું છોડી દઈ સ્વમાન તજીને જીવતા શીખો ત્યારે ભગવાનનો આનંદ આવશે. જ્યાં સુધી પંચ વિષયમાં પ્રીતિ છે ત્યાં સુધી ભગવાનનું સુખ નહિ આવે. (ગઢડા છેલ્લા ૨૮). ગીંગાની ગોળી જ્યાં સુધી નાકમાં છે ત્યાં સુધી બગીચાનાં પુષ્પોની રમ્ય સુવાસ નહીં આવે માટે, પ્રકૃતિનો લય કરશો તો પરમાત્માનો આનંદ આવશે. ભાગવત દશમ સ્કંધ અ. ૮૬માં બહુલાશ્વ અને શ્રુતદેવનું આખ્યાન કહ્યું. શ્રુતદેવે શ્રીકૃષ્ણની પૂજા કરી, પણ સાથે ગયેલા ઋષિઓની યથાયોગ્ય પૂજા નહિ કરેલી. કારણ કે પોતે બ્રાહ્મણ હોવાથી બીજાઓને પોતાની પ્રકૃતિ પ્રમાણે સાધારણ બ્રાહ્મણો જ ગણતો હતો. તેથી શ્રીકૃષ્ણે તેને બહુ જ સુંદર અને સચોટ ઉપદેશ કહેલા છે. ભગવાનના સંબંધમાં જે આવે તે નિર્ગુણ જ કહેવાય. તેટલા જ માટે બ્રહ્માએ કહ્યું

કે :

અહો ભાગ્યમહો ભાગ્યં નન્દગોપવ્રજૌકસામ્
યન્મિત્રં પરમાનન્દં પૂર્ણં બ્રહ્મ સનાતનમ્ ॥

(ભા. દ.અ. ૧૪ શ્લો. ૩૨)

જેના મિત્ર પૂર્ણ બ્રહ્મ પરમાત્મા છે એવા નંદ અને ગોવાળોના મોટા ભાગ્ય છે. તે ઉપર ગોંડલના રાજાની વાત કરી. મહારાજ એક બ્રાહ્મણને ત્યાં બિરાજિતા હતા. રાજા ભાવિક હતો તે ત્યાં જવા તૈયાર થયો. દીવાને ના પાડી કે બ્રાહ્મણ આપણી રૈયત-તેને ઘેર જવાય ? રાજાને મહિમા હતો એટલે બ્રાહ્મણને ત્યાં જવા નીકળ્યા. બ્રાહ્મણને રાજાની વ્યવસ્થા કરવાની ઉપાધિ થાય તે ટાળવા ભગવાન ઊઠીને કુંભાર ભક્તને ત્યાં ગયા. રાજા ત્યાં ગયો. ત્યાં માટીના ઢગલા ઉપર ગધેડા પર નાખવાનો કોથળો નાખી ભગવાન ભગવાન બેઠા હતા. રાજા ત્યાં ગયો. તેને માટે ગધેડાની એક ખાલી ગુણ નાખી આપી. રાજા તેના ઉપર બેઠા અને ભગવાનને પોતાના મહેલમાં લઈ જવાની પ્રાર્થના કરી. આમ ભગવાનને સંબંધ વડે કરીને કુંભારનું ઘર પણ અક્ષરધામરૂપ થઈ ગયું હતું એ જ આધારે મહાપૂજામાં માણકી ઘોડી વગેરે દાખલ થયેલ છે. રામની પૂજામાં ગુહક રાજા વગેરે તથા કૃષ્ણની પૂજામાં નંદ-જસોદા-ગોપ-ગોપીઓ દાખલ કરેલા છે. ભગવાનના સંબંધમાં જે આવે તે નિર્ગુણ કહેવાય.

કૃપાના વિષય ઉપર વચનામૃત વડતાલ ૬, મધ્ય ૨૧, પ્રથમ ૩૪ અને મધ્ય ૬૨ જણાવ્યાં અને મને વિચારવા કહ્યું. જે થાય તે ભગવાનના

ભક્તને ભગવાનની કૃપા જ જણાય પણ અભક્તને તેવું ના લાગે. માટે જૈશ-કાળ-કર્મ-માયા-ઇશ્વરેચ્છા-પ્રારબ્ધ વગેરે જેને જેમ બંધબેસતું આવે તેમ વાત કરવી, પણ એક જ સિદ્ધાંત બધે લાગુ ના પાડવો એમ જણાવ્યું.

શ્રીજી મહારાજે કાળના પ્રધાનપણાની વાત પ્રમાણ રાખી નથી. દેશકાળાદિક આઠમાં પુરુષનું જ પ્રધાનપણ કહ્યું છે. (ગઢડા પ્રથમ ૨૯) ગમે તેવા અસત દેશકાળાદિક વર્તતા હોય, પણ તેના બળને અન્યથા કરનાર સત્પુરુષ જ છે. જોકે દેશકાળાદિકની અસર સહેજ થાય. તેનો ગુણ ના બદલાય. મારવાડ દેશમાં પાપી હોય કે પુણ્યવાળા હોય, પણ એને માટે ઊંડાં પાણી ઊંચા ન આવે (ગઢડા પ્રથમ ૭૮), પણ પુરુષનું બળવાનપણું તો રહે જ.

શુભ અને અશુભ બન્ને વાસના બંધનકારી છે. ભગવાનને જમાડવાની વાસના તો શુભ કહેવાય છતાં હરજી ઠાકરની માને દાદા ખાચરને ત્યાં જન્મ લેવો રહ્યો. સોનાની બેડી કે લોઢાની બેડી, પણ બંધન બેય તકે.

પરમાત્મા સર્વ કર્તાહર્તા છે ને એ જ સ્વંય જડ-ચેતન દ્વારા આપણું કાગ્ર ગમે તે ભૂતપ્રાણીમાત્રનો નિમિત્તભૂત કરીને કરે છે. પરમાત્મા એકદમ કાર્યની સિદ્ધિ દેખાડે, તો આ જીવને એવું લાગે કે આ કાર્ય મેં કર્યું, અથવા મારા પુરુષાર્થથી થયું. એથી પરમાત્મા એવું દેખાડે કે પેલા સાધકને તે લાગે કે આ કાર્યમાં પરમાત્માએ મારી રક્ષા ન કરી હોત મારું શું થાત ? દરેકે પોતાના કર્તાપણાનો ત્યાગ

કરી, પરમાત્માને શરણે જઈ પોતાનું બધું એમને અર્પણ કરી દેવું. આમ કરતાં જરૂર રક્ષા થાય.

ગૃહસ્થાશ્રમ તો પુરુષાર્થ ખતી બ્રષ્ટ કરનાર છે. દરેક મનુષ્યનો પુરુષાર્થ એવો હોવો જોઈએ કે પ્રકૃતિ થકી મુકાઈ જઈ પરમાત્માના સ્વરૂપને ઓળખી એમને શરણે જવું. સ્ત્રીપુરુષના દેહ જુદાં જુદાં પણ જીવ સ્વરૂપે તો સ્ત્રી તથા પુરુષ બન્ને પુરુષ કહેવાય. બન્નેનો પુરુષાર્થ એટલો જ હોવો જોઈએ કે પ્રકૃતિના બંધન થકી મુક્તિ પામી પરમાત્માનો દઢ આશરો કરવો. ગૃસ્થાશ્રમ તો એ પુરુષાર્થ થકી બ્રષ્ટ કરે છે, માટે જ મોટામોટા શંકરાચાર્ય વિ. આચાર્યોએ ગૃસ્થાશ્રમ ન કર્યો. શ્રીજીએ આ વખતે એવો માર્ગ પ્રવર્તાવ્યો કે આજ્ઞા પ્રમાણે ગૃહસ્થાશ્રમના ધર્મમાં વર્તીને આસક્તિનો ત્યાગ કરે તો તે પુરુષાર્થથી બ્રષ્ટ થાય જ નહિ.

આ વખતે તો ભગવાન કૃપાસાધ્ય છે. સાધનમાત્ર એટલું જ કે સર્વભાવે પ્રગટ ભગવાન અને પ્રગટ ભગવાનના સંતને ઓળખી તેમને શરણે જવું. ભગવાન બીજા કોઈ સાધનની અપેક્ષા રાખતા નથી.

દરેક માણસ પોતાના સ્વભાવ પ્રમાણે ક્રિયા કરે છે ને તેની રુચિ પણ તેવી જ થાય છે પરંતુ એ જીવ જ્યારે ભગવાનને શરણે જાય છે. ત્યારે તે સર્વ થકી મુક્ત થઈ જાય છે. સર્વ કર્તા શ્રીજી છે, પણ કાળકર્મ માયા નથી. એ બધાનું શ્રીજી પોતાની ઇચ્છાએ કરીને જેટલું ચાલવા દે તેટલું જ ચાલે. (ગઢડા મધ્ય ૨૧) સર્વ કર્તા શ્રીજી છે. એ જ પોતે સર્વ

કર્મફળ પ્રદાતાપણે દરેક જીવપ્રાણીમાત્રને પોતપોતાના કર્મનું ફળ આપે છે. સર્વના પ્રેરક પણ એ જ છે.

પંચ મહાપાપ : (૧) ગુરુસ્ત્રીનો સંગ કરનાર (૨) બ્રાહ્મણના સુવર્ણની ચોરી કરનાર (૩) બ્રહ્મહત્યાદિ કરનાર (૪) સુરાપાન કરનાર (૫) અને એ ચારેનો સંગ કરનાર. આ પાપે મહાપાપી કહેલા છે.

સર્વકારણ-સર્વાધાર-સર્વાન્તર્યામી શ્રીહરિજી છે તે વ્યતિરેકપણે પોતાના દિવ્યધામમાં મૂર્તિમાન રહ્યા છે અને અન્વયપણે અણુ અણુ પ્રત્યે વ્યાપક છે. એમના સિવાય એક અણુ પણ ખાલી નથી. આપણા હરિકૃષ્ણ મહારાજ એકલા વડતાલના દહેરામાં બેઠા નથી. એકલા મંદિરમાં બિરાજે છે એવું ન માનશો. એ તો સ્થાવર જંગમ-જડ ચેતન સર્વને વિશે પણ એ જ રહેલા છે. આપણે નિત્ય પ્રત્યે જેટલા જેટલા મનુષ્યના સંબંધમાં આવીએ છીએ, તે સર્વને વિશે પણ તે જ રહ્યા છે આવું સમજનાર આવી દષ્ટિથી જોનાર કોનાથી કપટ રાખે ? કોણ કોને છેતરી શકે ? મારું તો ત્યાં સુધી માનવું છે કે આપણે વ્યવહારમાં એવા માણસની સાથે સંબંધમાં આવવું પડે કે જે રૂપિયાના સોળ આના આવે છે, એવું પણ ન સમજતા હોય તેના આપણી પાસે લેવડદેવડમાં હિસાબે નીકળતા હોય તે કરતાં ચાર આના વધારે આવી ગયા હોય કે એના આપણે ત્યાં જેમ રહેતા હોય તો તેને બોલાવીને તેના પૈસા પાછા આપીએ ત્યારે આપણે પ્રત્યક્ષના

ઉપાસક સાચા. ને ત્યારે જ શ્રીહરિ આપણા ઉપર રાજી થાય. અસીલ રૂપે, નોકર રૂપે, શેઠ રૂપે શ્રીહરિજી આવે છે. સર્વ રૂપે એ જ આવે અને આપણી પરીક્ષા કરે. કોઈ વખત ગુરુ થઈને આવે. તે જેમ ગુરુ થઈને ઉદ્ધવજીને પોતે જ્ઞાન આપ્યું તેમ જ્ઞાન આપે, તો કોઈ વખતે રામાનંદ સ્વામી આગળ શિષ્ય થઈને આવ્યા, એમ શિષ્ય થઈને પણ આવે. ગમે તે પાર્ટ એ મહાપ્રભુજી ભજવે. પણ તે તે વખતે તેમના સ્વરૂપને પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ ઓળખી એમની સાથે ધર્મથી વર્તીએ તો જ આપણે પ્રત્યક્ષના ઉપાસક ખરા. પરમાત્માને તમે એકદેશસ્થ ન માનશો. જે પરમાત્માને તેમ માની મનમાં એવા સંકલ્પ કરે કે અહીંયા મને કોણ જુએ છે ? હું ગમે તેવું અયોગ્ય વર્તન કરીશ તો મને અહીં કોણ ટોકનાર છે ? અને તે અયોગ્યપ્રવૃત્તિ કોણ દોનાર છે ? તેને તો ભગવાનનો નિશ્ચય જ ક્યાં છે ? ભૂત-પ્રાણી માત્રને વિશે પરમાત્મા રહેલા છે. તેવું સમજી જ્યારે જ્યારે તે તે મનુષ્યો જોડે વ્યવહાર પડે, ત્યારે ત્યારે તેમની સાથે જે ધર્મથી વર્તે તે જ ખરો ભગવાનનો ભક્ત છે. જુઓને પ્રત્યક્ષ ભગવાનને મહોતો ઓળખતો છતાં જ્યારે જરાસંઘને ત્યાં ભીમ-અર્જુન ને શ્રીકૃષ્ણ વેશ બદલીને ગયા ત્યારે તેણે જાણ્યું પણ ખરું કે આ બ્રાહ્મણ નથી પણ ક્ષત્રિય છે ને મારા શત્રુ છે છતાં તેમની સાથે ધર્મથી વર્ત્યો તેમને જમાડ્યા અને ધર્મ પ્રમાણે ભીમ સાથે ગદાયુદ્ધ કર્યું. તે પરમાત્માને નહોતો ઓળખતો, પણ ધર્મને ઓળખતો હતો,

તે શત્રુઓની સાથે પણ ધર્મથી વર્ત્યા. તો જે પ્રત્યક્ષ કે પ્રગટનો ઉપાસક હોય તેની દૃષ્ટિ કેવી થઈ હોય કે એ સર્વને વિષે પોતાના સ્વામીને જ જુએ (કા. ૭).

દેવમાં તથા શાસ્ત્રમાં જે જે કહ્યું હોય તે બધું સત્ય જ હોય. એવું શ્રદ્ધાથી માનવું અને તેમાં બતાવેલી વિધિ પ્રમાણે જ સર્વ ધર્મ ક્રિયાઓમાં પ્રવૃત્ત થવું. સાક્ષાત્ પરમાત્માની જ એ વાણી છે. કાર્ય અને અકાર્ય કરવા યોગ્ય છે કે નહિ તેના વિચારમાં હંમેશાં મદદ શાસ્ત્રની જ લેવી. ગીતામાં લખ્યું છે કે : તસ્માચ્છાત્રં પ્રમાણં તે કાર્યાકાર્યવ્યવસ્તિતૌ ।

(ગીતા. અ. ૧૬, શ્લો. ૨૪)

ગમે તેવું સારું પોતાના મનથી લાગતું હોય પણ તેને પ્રમાણભૂત ના માનવું. મન તો સારી અને ખોટી બન્ને પ્રકારની કલ્પના કરાવે. શ્રીજીએ કલ્પિત ધર્મનું આચરણ કરવાની ના પાડી છે. ગીતા અધ્યાય ૧૬ શ્લોક ૨૩ શાસ્ત્રમાં કહેલી વિધિનો જે ત્યાગ કરી, પોતાના રાગથી સ્વેચ્છાપ્રમાણે જે વર્તન કરે છે, તેને કાર્યની સિદ્ધિ થતી નથી. તે સુખ પામતો નથી. તેમ જ મોક્ષ પણ પામતો નથી. શાસ્ત્રમાં જેવું કહ્યું હોય તે જ પરમ સત્ય છે, એવું સમજી 'હેતુવિચાર' ન કરતાં શ્રદ્ધાથી એ પ્રમાણે વર્તવું.

નિશ્ચય થયા વિના નિયમો પળાતા નથી, માટે સત્સંગે કરીને નિશ્ચય કરી લેવો. પરમાત્માના સ્વરૂપનો નિશ્ચય બરોબર કરી લઈ, આજ્ઞામાં દૃઢ વર્તશો તો તમારો આ લોકમાં અને પરલોકમાં

વિજય થશે. ભૂખ લાગી હોય, પણ જલેબી વગેરે પકવાનની વાર્તા કરે, જેમ ભૂખ જતી નથી તેમ પ્રત્યક્ષ ભગવાન ને પ્રત્યક્ષ ભગવાનના સંતના મહાત્મ્યજ્ઞાને સ્વરૂપ ઓળખ્યા વિના, નામ લીધાથી મોક્ષ થતો નથી. જુઓ તમારું નામ અમુક છે. હવે તમારા ગુણ કેવા છે ? તમારો સ્વભાવ કેવો છે ? તમારું રૂપ કેવું છે ? એ તો જાણતો ન હોય ને તમારું નામ દીધા કરે તેથી શું તમારું યથાર્થ જ્ઞાન થાય ? ન જ થાય. તેમ પરમાત્માનું નામસ્મરણ કરીએ તો સાચું પણ નામીએ સહિત નામ દેવું જોઈએ. પરમાત્મા તે આ જ ને તેમનું દિવ્ય સ્વરૂપ તે આવું જ છે ને તેમના કલ્યાણકારી ગુણ તે આવા જ-એ બધું સત્સંગથી સમજી યથાર્થ નિશ્ચય કર્યો હોય ને પછી નામ દીધું હોય તો નામ દીધાની સાથે જ એ પરમાત્માનું સ્વરૂપ, તેમના ગુણ, તેમનું ઐશ્વર્ય-એ સર્વની એના હૃદયમાં સ્ફૂરણ થઈ આવે. સત્સંગ તો એવો છે કે અંધકારનો નાશ કરી પરબ્રહ્મ જે સાક્ષાત્ પરમાત્મા નારાયણ તેમનો સાક્ષાત્કાર કરાવે. સત્સંગ વિના તો સાક્ષાત્ પરમાત્મા મળે, તો પણ ન ઓળખાય. અનંત જન્મનાં પુણ્ય ઉદય થયા હોય ત્યારે જ પ્રત્યક્ષ ભગવાનનું ઓળખાણ થાય છે. પાસે હોય તો પણ ન ઓળખાય.

વર્તમાન એટલે વર્તવાનું સ્વામિનારાયણ ભગવાને જે સંપ્રદાયનું ધોરણ નક્કી કર્યું છે ને દારૂ-માંસ-ચોરી-અવેરી (વ્યભિચાર) વટલવું નહિ ને વટલાવવું નહિ. એ પાંચ વર્તમાનને હંમેશાં

સાચકાળ વખતે અગિયાર નિયમ હુમં પાળીશ એવી પરમાત્માની સમક્ષ પ્રતિજ્ઞા કરીએ છીએ તે એકાદશ પાલન કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરીએ છીએ તે એકાદશ નિયમોનું પાલન કરવાની પ્રતિજ્ઞા લેવાય તો જ વર્તમાન અપાય અને વર્તમાન લેવાય.

જ્યાં સુધી પ્રત્યક્ષ પરમાત્માના સ્વરૂપનો નિશ્ચય ન થયો હોય કે આ જે મને પ્રત્યક્ષ હરિકૃષ્ણ મહારાજ મળ્યા છે. તે સર્વ અવતારના કારણ છે ને જેમ સમુદ્રમાંથી અનંત લહેરો નીકળે છે ને વળી પાછી તેમાં લીન થાય છે

તેમ રામ-કૃષ્ણાદિ સર્વ અવતારો આ પુરુષોત્તમ નારાયણ સ્વરૂપને વિશેથી નીકળી તેમાં જ લય પામે છે. જ્યાં જ્યાં જે જે રામ-કૃષ્ણાદિ સ્વરૂપે દર્શન આપે છે તે પોતે સ્વયં અક્ષરધામમાં રજ્યા થકી જ પોતાની ઇચ્છાએ કરીને આપે છે ત્યાં સુધી તમારાધથી આજ્ઞામાં પણ યથાર્થ ન જ વર્તી શકાય.

જ્યારે દર્શન આપનાર પોતે જ છે તો જે રૂપ બતાવ્યું તે રૂપ અને રૂપને બતાવનારમાં લગારે ભેદ ના જ હોય. (લોયા ૪).

-: અક્ષરનિવાસ :-

શ્રી સ્વામિનારાયણ સત્સંગ સેવા મંડળના સભ્ય તથા દયાળુ શ્રી ગુરુજી નાથજીભાઈ શુક્લના કૃપા પાત્ર એવા માંડવી (સુરત)ના વતની પ. ભ. મહેશચંદ્ર કાંતિલાલ મહેતા (ઉ. વ. ૮૩) સં. ૨૦૭૭ ના ફાગણ સુદ ત્રીજના દિને, તા. ૧૬-૦૩-૨૦૨૧ના રોજ શ્રી હરિ સ્મરણ કરતાં કરતાં તેમના નિવાસ સ્થાને અક્ષરનિવાસી થયા છે. અ. નિ. મહેશભાઈના અક્ષરનિવાસથી તેમના કુટુંબીજનો, સ્નેહીજનોને વિરહ-વિયોગનું દુઃખ સહન કરવાનું શ્રીજી મહારાજ બળ આપે અને અ. નિ. મહેશભાઈને પોતાના ધામમાં નિજ સમીપની સેવા આપે એવી શ્રીહરિ ને વિનમ્ર પ્રાર્થના.

-તંત્રી

“સત્સંગ પ્રદીપ” ને ભેટ આપનારની શુભ નામાવલિ			
ક્રા. રકમ	નામ	ગામ	પ્રસંગ

૧૦૦-૦૦	મંજુલાબેન રમેશભાઈ પટેલ	વાગરા	શ્રીજી પસન્નતાર્થે
૧૦૦-૦૦	અ.નિ. રમેશભાઈ ઇશ્વરભાઈ પટેલ	વાગરા	શ્રીજી પસન્નતાર્થે
	હસ્તે આશીષભાઈ		
૧૦૦-૦૦	પટેલ વિનોદભાઈ દેસાઈભાઈ	સડથાલા	શ્રીજી પસન્નતાર્થે
૧૦૦-૦૦	પટેલ દિનુભાઈ દેસાઈભાઈ	વાગરા	શ્રીજી પસન્નતાર્થે

આજીવન લવાજમ :
દેશમાં રૂ. ૨૫૦-૦૦
છૂટક નકલ રૂ. ૫-૦૦

Registered with Registrar of News Papers for India Under No. GujGuj/2016/69394
Postal Regd. No. VDR (E)/355/2020-2022 Valid Upto 31-12-2022
Posted at RMS, Vadodara on 22nd of Every Month

સત્સંગ પ્રદીપ

ભગવાનનો શુભ હેતુ

ભગવાનને જ્યારે મહાન કાર્ય કરવું હોય છે ત્યારે કંઈ કંઈ નિમિત્તો ઊભાં કરે છે. યુધિષ્ઠિર જુગટું ના રમ્યા હોત તો તેઓ વનવાસ જાત નહિ અને તેના પરિણામે કૌરવકુળનો ક્ષય થાત નહિ. જે જે વખતે જે જે થાય છે તેમાં ભગવાનનો શુભ હેતુ હોય છે. કૈકેયીએ જો બે વરદાન માગી, રામને વનમાં ના મોકલ્યા હોત તો રાવણનો નાશ થાત નહિ, સીતાજી લક્ષ્મણ પ્રત્યે કટુ વચન ના બોલ્યા હોત તો સીતાનું હરણ થાત નહિ. તેમ ના થયું હોત તો રાવણને મારવાની ભગવાને જે જે લીલાઓ કરી તે થાત નહિ વિ. ઘણા દાખલાઓ છે.

-નાથજીભાઈ શુક્લ
(સત્સંગ સુધામાંથી)

BOOK-POST

From :

Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal
Indukumar Laxmiprasad Pandya,
“Gurukrupa”,
Zaghdia Pole, Nagarwada,
NADIAD-387001. (India)

To/પ.ભ.શ્રી

Owner : Shree Swaminarayan Satsang Seva Mandal. Publisher : Indukumar Laxmiprasad Pandya.
Printer : Bipinbhai Ratilal Patel and Printed at : Vakal Printery, No. 01-17-475-951-000-101 of Ward No-1
situated at Jogidas Vitthal's Pole, Raopura, Vadodara.
Published from : “Gurukrupa”, Zaghdia Pole, Nagarwada, Nadiad-387001 (India).
Editor : Indukumar Laxmiprasad Pandya.

વર્ષ : ૫ : અંક : ૧૨

૨૨-૪-૨૦૨૧

20

એપ્રિલ - ૨૦૨૧

સત્સંગ પ્રદીપ